

Warszawa, 30.06.2022

Dr hab. Renata Włoch, profesor uczelni

Wydział Socjologii

Uniwersytet Warszawski

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Dobrosława Mańkowskiego pt. *Społeczne czynniki upadku i trwania klubów sportowych w okresie transformacji ustrojowej w Polsce*, napisanej pod kierunkiem dr hab. Radosława Kossakowskiego, prof. UG (promotor główny) oraz dr hab. Wojciecha Woźniaka (promotor pomocniczy)

UWAGI WSTĘPNE

Recenzję zacznę od stwierdzenia, że pomimo dość licznych zastrzeżeń teoretycznych i metodologicznych, które omówię w dalszej części recenzji, **przedstawioną mi pracę oceniam pozytywnie** jako spełniającą warunki postawione w art. 13 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z 2003 r.: „rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub artystycznego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej”. Doktorant wykazał się ogólną wiedzą teoretyczną z zakresu socjologii i dowiódł umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W tym miejscu pozwolę sobie wszakże na obserwację, że dostrzegalny jest ogromny wkład pracy promotorów w ostateczny kształt rozprawy. Wyraźnie dopilnowali oni, by praca spełniała standardy formalne, by miała właściwą strukturę i była czytelna.

Praca spełnia również w stopniu podstawowym najważniejszy warunek sformułowany w ustawie, to jest proponuje rozwiązanie problemu naukowego. Oryginalność w tym przypadku zinterpretuję mniej jako “oryginalny wkład w rozwój dyscypliny”, a bardziej jako samodzielne przeprowadzenie badań własnych, opis i analizę wycinka swoistej rzeczywistości społecznej.

Konsekwentnie w swoich recenzjach odstępuję od referowania treści kolejnych rozdziałów rozprawy, ponieważ moim zdaniem nie wnosi to wiele do dyskusji, choć zwiększa objętość recenzji; tak będzie również w tym przypadku. Poniżej omawiam kolejno atuty rozprawy w warstwie teoretycznej, metodologicznej, empirycznej oraz formalnej oraz moje zastrzeżenia i uwagi krytyczne. Uwagi

krytyczne formułuję biorąc pod uwagę chęć wykorzystania całej pracy lub jej części w ewentualnych przyszłych publikacjach Doktoranta.

TEORIA

MOCNE STRONY PRACY

Mocną stroną pracy jest szczegółowe nakreślenie mapy pola socjologii sportu w Polsce, wynikające również z aktywności Doktoranta w tym polu. Doktorant wykazuje też dobrą orientację w literaturze przedmiotu, zarówno polskiej jak i zagranicznej. Rozdział I stanowi rzetelne wprowadzenie do socjologii organizacji, w Rozdziale II znajdziemy porządy przegląd definicji dotyczących organizacji sportowych z uwzględnieniem polskiego kontekstu, a w Rozdziale III - omówienie problematyki transformacji. Należy również podkreślić swoistą odwagę teoretyczną w sięganiu po różne koncepcje teoretyczne i próbę łączenia ich w celu wskazania czynników wyjaśniających badaną rzeczywistość. Ten fragment pracy jest też po prostu dobrze napisany: jest spójny narracyjnie i stylistycznie, do tego stopnia, że dopiero kolejna lektura ujawnia pewne mielizny, o których poniżej.

UWAGI KRYTYCZNE

Pomimo wspomnianych walorów, w warstwie teoretycznej pracy przeważają mankamenty. Przegląd literatury jest skrupulatny, ale mało problemowy i w niewielkim stopniu polemiczny. Omawianie poszczególnych koncepcji jedna po drugiej, bez większego zacięcia krytycznego, nie pozwala na dobre osadzenie pytań badawczych. Wiele fragmentów tego przeglądu można by usunąć bez większej szkody dla linii argumentacyjnej. W jakim np. celu Autor omawia podziały w ramach nowego instytucjonalizmu? Po co tak szczegółowe omówienie koncepcji Croziera?

Najbardziej uderza czysto fasadowe użycie bardzo skądinąd ostatnio popularnej koncepcji pól Fligsteina i McAdama. To wieloaspektowo przydatna koncepcja, ale służąca badaniu konkretnych aspektów funkcjonowania organizacji, zwłaszcza relacji władzy. Autor zgrabnie i przekonująco przedstawia tę koncepcję, a potem właściwie nie czyni z niej użytku: ani nie strukturyzuje ona analizy, ani nie służy pogłębionej interpretacji wniosków. Moim zdaniem pełni ona jedynie funkcję sztafażu, niemalże stylistycznego ozdobnika, i ostatecznie jej przywołanie szkodzi odbiorowi pracy, gdyż czytelnik nabiera apetytu na ucztę intelektualną, której Autor w rezultacie nie serwuje. Wydaje się, że praca zyskałaby na ograniczeniu liczby koncepcji wplecionych w ramę analizy. Synteza tych dwóch koncepcji - Fligsteina&McAdama oraz Oliver - jakkolwiek odważna, wydaje się niepotrzebna. Moim zdaniem sensowniejsze byłoby skupienie się na propozycji Oliver, zwłaszcza jeśli Autor rozwinąłby krytycznie jej podstawowe założenia w kontekście polskiej transformacji ustrojowej i gospodarczej.

METODOLOGIA

MOCNE STRONY PRACY

Podobnie jak w przypadku części teoretycznych pracy, części metodologiczne są napisane składnie i przekonująco. Autor uzasadnia zastosowanie poszczególnych metod pod kątem stawianych pytań badawczych, a same pytania badawcze są dobrze postawione, choć mogłyby być lepiej uporządkowane logicznie. Szczególnie obiecująca wydaje się propozycja zastosowania wielokrotnego, eksploracyjnego studium przypadku. Ogólnie Doktorant wykazuje się urefleksyjnioną wiedzą metodologiczną, której towarzyszy spora wyobraźnia socjologiczna.

UWAGI KRYTYCZNE

Wybawieniem dla tej rozprawy była możliwość odwołania się do koncepcji kolażu badawczego: Doktorant proponuje zastosowanie wielu potencjalnie płodnych technik i metod badawczych. Problem w tym, że kolaż badawczy powinien zapewniać kalejdoskopowy ogląd badanej rzeczywistości skutkujący gęstym, niemal etnograficznym opisem. Tej obietnicy część empiryczna pracy nie spełnia. Dotyczy to również wykorzystania wielokrotnego, eksploracyjnego studium przypadku, którego wybór dobrze uzasadniono w części metodologicznej. W zakończeniu zabrakło mi sformułowania bardziej pogłębionych porównań, a nawet pewnych generalizacji na podstawie analizy specyficznie dobranych przypadków.

Cała analiza byłaby bardziej systematyczna i zakończyłaby się bardziej pogłębionymi wnioskami, gdyby badacz zaproponował określoną metodę analizy przeprowadzonych wywiadów jakościowych. W obecnej formie cytowany materiał z wywiadów ma charakter wyłącznie ilustracyjny.

EMPIRIA

MOCNE STRONY PRACY

Największą wartością tej rozprawy jest opis niezwykle interesującego obszaru rzeczywistości społecznej, do której Doktorant miał wyjątkowy dostęp. Tę część przeczytałam z dużym zainteresowaniem. Autor w uporządkowany sposób pokazał zmiany, jakie zachodziły w organizacji sportu na przykładzie wybranych klubów sportowych. Moim zdaniem wykonana analiza zapewnia istotny wkład w refleksję nad procesami transformacji w Polsce. Cytaty z przeprowadzonych wywiadów pozwalają lepiej zrozumieć opisywaną rzeczywistość i mają dużą wartość kronikarską.

UWAGI KRYTYCZNE

Przeprowadzona w rozprawie analiza jest za słabo osadzona w ramie teoretycznej tak ambitnie zakreślonej w pierwszej części pracy. Autor posługuje się często np. koncepcją kapitału społecznego interpretując procesy zachodzące w opisywanych instytucjach, nie biorąc pod uwagę specyficznego ujęcia kapitału cechującego koncepcję pól. Wartość materiału empirycznego uwypukliłoby, moim zdaniem, zastosowanie analizy tematycznej lub dowolnej innej systematycznej metody analizy treści.

STRONA FORMALNA PRACY

MOCNE STRONY PRACY

Praca jest schludna, dopracowana od strony językowej i edytorskiej. Ma prawidłową strukturę, zawiera niemal wszystkie istotne załączniki. Bibliografia jest bogata i dobrze opracowana.

UWAGI KRYTYCZNE

Zabrakło mi wśród załączników spisu osób, z którymi przeprowadzono wywiady pogłębione.

KONKLUZJA

Podstawowym mankamentem tej skądinąd interesującej pracy jest słabe powiązanie między teorią, metodologią a empirią, co skutkuje powierzchownością wniosków płynących z analizy. Niemniej, należy docenić wysiłek włożony w zebranie materiału badawczego, dużą wartość samego materiału, zwłaszcza jego walory kronikarskie, oraz umiejętność jasnego przedstawienia wyników. Stwierdzam, że przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska spełnia warunki opisane w ustawie z 2003 r.: stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego; wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata; oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej i wnioskuję o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów procesu skutkującego uzyskaniem stopnia doktora.

Z poważaniem